
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

נישואין ומשפחה: בין משנה לתוספתא - 7712

תאריך עדכון אחרון 22-09-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: תלמוד והלכה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר יאיר פורסטנברג

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yair.furstenberg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב' 12:00-13:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בסמינר זה נעסוק בהיבטים המרכזיים של דיני הנישואין והמשפחה כפי שהם עוצבו בהלכה התנאית. נעמוד על המימדים השונים של התפתחות ההלכה בתחום זה, תוך השוואה להקשרים המשפטיים שבהם פעלו החכמים, כפי שאלה משתקפים בחוזי הנישואין ובספרות החוק בעולם היווני-רומי. מרכיב מרכזי של מחקר תולדות ההלכה וההקשרים השונים שהשפיעו עליה הוא ההשוואה השיטתית בין המשנה לבין התוספתא, והאפשרות לזהות תהליכים טקסטואליים ופרשניים בין המקורות התנאיים השונים. לצד בירור של ההיבטים המרכזיים של החובות ההדדיים בין בני הזוג הנידונים במסכת כתובות, הסמינר יעסוק גם בהיבטים שונים של דיני המעמד האישי, כפי שאלה משתקפים במסכתות יבמות וקידושין.

מטרות הקורס:

לימוד משותף של מסכת כתובות ומקורות נוספים שבמהלכו (1) נאפיין את היחס בין המשנה לבין התוספתא והמערכות ההלכתיות המשתקפות בהן (2) נכיר פרקטיקות משפטיות מגוונות מן העולם היווני-רומי ונבחן את זיקתה של ההלכה למערכות אלו. (3) נדון באפשרות לזהות את תפיסות הנישואין והמשפחה המשתקפים בספרות התנאים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- [1] לזהות תהליכים טקסטואליים ופרשניים בהשוואה בין מקורות תנאיים שונים
- [2] לתאר את תולדות ההלכה בתחום הנישואין והמשפחה
- [3] להעריך את זיקתה של ההלכה למערכות משפטיות אחרות
- [4] להיעזר בספרות המחקר בדבר תעודות משפטיות ומערכות המשפט היוונית, המצרית והרומית לשם לימוד ספרות חז"ל ולשם מחקר השוואתי.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: קריאה וניתוח משותפים של מקורות ומחקר, עיון השוואתי במקורות תלמודיים ואחרים. עבודה משותפת של איסוף חומרים וביבליוגרפיה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- [1] שטרי נישואין בעת העתיקה
- [2] זיקתה של ההלכה התנאית למערכות החוק הנוהגות
- [3] התפתחות ההלכה בתוספתא
- [4] היקף ההלכה הקדומה בתחום
- [5] * כתובה ונדוניה
- * חובות הבעל והאשה

- * נכסי האשה
[6] היחס בין מסכתות הנישואין
[7] נישואים עם כהנים
[8] יחסים פסולים ומעמד אישי
[9] חקר ההלכה והיסטוריה חברתית

חומר חובה לקריאה:

י' ברודי, משנה ותוספתא כתובות: נוסח פרשנות ועריכה, ירושלים תשע"ה
ח' בנטוב, משנה מסכת כתובות על פי כ"י קאופמן עם שינויי נוסחאות, עבודת דוקטור, ירושלים תשמ"ב

ספראי, משנת ארץ ישראל, מסכת כתובות א-ב, ירושלים תשע"ג
ע' שרמר, זכר ונקבה בראם: הנישואים בשלהי ימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד, ירושלים תשס"ד.

- B. Cohen, 'Dowry in Jewish and Roman Law', in: idem, *Jewish and Roman Law*, New York 1966, 348-376
M.A. Friedman, *Jewish Marriage in Palestine: A Cairo Geniza Study*, 2 vols. Tel Aviv and New York 1980
T. M. Lemos, *Marriage Gifts and Social Change in Ancient Palestine. 1200 BCE to 200 CE.*, Cambridge 2010
M. Satlow, *Jewish Marriage in Antiquity*, Princeton 2001
M. Satlow, "Reconsidering the Jewish Ketubah Payment", *Jewish Family in Antiquity*, S.J.D Cohen (ed.), Atlanta 1993
Y. Yadin, J.C. Greenfield and A. Yardeni, "Babatha's Ketubba", *IEJ* 44 (1994), 75-101

חומר לקריאה נוספת:

- ח' בירנצוויג, המונחים לקטיגוריות הממוניות בחוזי הנישואין בספרות התלמודית ובמקורות מקבילים, עבודת מוסמך תשע"ד
י' ברודי, 'האשה שנפלו לה נכסים', בתוך י' זוסמן וד' רוזנטל (עורכים), מחקרי תלמוד ג, ירושלים תשס"ה, עמ' 110-129
ע' טרופר, "השתלשלות חובה האב לזון את ילדיו בעת העתיקה", ציון עב (תשס"ז), עמ' 265-299
ע' ירדני ובי' פורטן, אוסף תעודות ארמיות ממצרים העתיקה, ירושלים 1986-1992
ע' ירדני, אוסף תעודות ארמיות עבריות ונבטיות ממדבר יהודה, ירושלים 2000
ר' ירון, המשפט של מסמכי יב, ירושלים תשכ"ב
מ' קיסטר, 'כדת משה ויהודאי': תולדותיה של נוסחה משפטית דתית, עטרה לחיים, ירושלים תש"ס, עמ' 202-208
מ' קיסטר, 'מפילוטס עד הלל: הפרת הסכם קידושין בקרב יהודי מצרים בתקופה ההלניסטית והרומית', תרביץ ע (תשס"א), עמ' 631-632

M. A. Friedman, 'Babatha's Ketubba: Some Preliminary Observations', *IEJ*, 46 (1996), 55-76

- B. W. Frier and T. A. McGinn, *Casebook on Roman Family Law* (Oxford, 2004)
- M. J. Geller, 'New Sources for the Origins of the Rabbinic Ketubah', *HUCA* 49 (1978), 227-245
- Bernard S. Jackson, "How Jewish is Jewish Family Law?" *Journal of Jewish Studies* 55 (2004): 201-29
- B. S. Jackson, "Problems in the Development of the Ketubah Payment: the Shimon ben Shetah Tradition", in: C. Hezser (ed.), *Rabbinic Law in its Roman and Near Eastern Context*, Tübingen 2003, 199-225
- H. Lapin, "Maintenance of wives and Children in Early Rabbinic and Documentary Texts from Roman Palestine", *Roman Law in Its Roman and Near Eastern Context*, ed. C. Hezser, Tübingen 2003, 177-198
- N. Lewis, *The Documents from the Bar Kokhba Period in the Cave of Letters: Greek Papyri*, Jerusalem 1989
- B.A. Levine, "mulūgu melūg: The Origins of a Talmudic Legal Institution," *JAOS* 88 (1968), 271-285
- J.G. Oudshoorn, *The Relationship between Roman and Local Law in the Babatha and the Salome Komaise Archives: General Analysis and Three Case Studies of Succession, Guardianship and Marriage*, Leiden 2007
- J. Rowlandson, ed., *Women and Society in Greek and Roman Egypt* (Cambridge, 1998)
- S. Treggiari, *Roman Marriage: Iusti Coniuges from the Time of Cicero to the Time of Ulpian* (Oxford, 1991)
- A. Wasserstein, "A Marriage Contract from the Province of Arabia Nova: Notes on Papyrus Yadin 18," *JQR* 80 (1989), 93-130
- Y. Yadin, Jonas C. Greenfield, Ada Yardeni, and Baruch Levine, eds. *The Documents from the Bar Kokhba Period in the Cave of Letters: Hebrew, Aramaic and Nabataean Aramaic Papyri*, Jerusalem 2002
- U. Yiftach-Firanko, *Marriage and Marital Arrangements: a History of the Greek Marriage Document in Egypt, 4th century BCE - 4th century CE*, München 2003

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 20 %
 הגשת עבודה 60 %
 הגשת תרגילים 20 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 0 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

